

PROSTORNO-MATERIJALNO OKRUŽENJE KAO POTICAJ ZA INTEGRIRANO UMJETNIČKO STVARALAŠTVO DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Aleksandra SMOLIĆ BATELIĆ
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska
smolic.batelic@uniri.hr

UDK 159.954-053.4:[37.091.6:373.2]
Prethodno priopćenje

Zlata TOMLJENović
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska
zlata.tomljenovic@ufri.uniri.hr

Sažetak

Prostor je temeljna struktura svih dimenzija našeg života, polje u kojem se odvijaju sve naše aktivnosti i koje ih kontekstualizira. Prostorno okruženje vrtića često se naziva i „trećim odgojiteljem“, što govori o njegovoj vrijednosnoj dimenziji i potencijalima koje ono nosi pri svakodnevnoj interakciji s djecom. Neposredno vanjsko materijalno i nematerijalno prostorno okruženje vrtića sačinjavaju i različite auditive i vizualne forme koje mogu postati idejni alati pri poticanju djece na opažanje, istraživanje i umjetničko interpretiranje. U ovom se radu istražuju mogućnosti ispreplitanja materijalnog i nematerijalnog, umjetničkog prostora, i to u vanjskom i unutarnjem prostornom okruženju vrtića u kojem djeca perceptivno istražuju i kroz umjetnički izraz interpretiraju različite aspekte prostornosti zvuka i zvukovnog okruženja. Macedo (2015) naglašava kako se različiti aspekti prostornosti zvuka na području likovne umjetnosti povezuju s pojavom zvučne umjetnosti, dok se u glazbi ona povezuje s pojmom prostorne glazbe. U provedenom istraživanju istražili su se načini na koje djeca mogu osvijestiti koncept zvučnih prostora u vlastitom neposrednom okruženju vrtića te ih stvaralački interpretirati kroz likovno i glazbeno izražavanje. Istraživanje se provelo u Dječjem vrtiću „Lišnjak“ u Pićnu s djecom predškolske dobi primjenom studije slučaja. Rezultati istraživanja pokazali su da su primijenjene metode u radu s djecom pozitivno utjecale na njihovo shvaćanje i razumijevanje pojma prostora, povezanosti zvučnih prostora s vlastitom neposrednom okolinom, na mogućnost transponiranja glazbenoga i zvučnoga u likovni doživljaj, kao i na motiviranost, kreativno mišljenje i umjetničko izražavanje. Opisani rezultati ove studije mogu pomoći odgojno-obrazovnim djelatnicima pri osmišljavanju sličnih modela rada s ciljem integracije umjetničkih aktivnosti s ostalim odgojno-obrazovnim područjima.

KLJUČNE RIJEČI: *dječje umjetničko stvaralaštvo, integrirani predškolski kurikulum, prostor, studija slučaja, zvučni prostor*

Uvod

Prostor je temeljna struktura svih dimenzija našeg života, polje u kojem se odvijaju sve naše aktivnosti i koje ih kontekstualizira. Brojni su autori na području pedagogije, psihologije, sociologije, arhitekture istraživali na koji način prostorne varijable mogu utjecati na ponašanje, emocije, radne navike stavove ljudi (Susi, 1986), što se odražava i na područje odgojno-obrazovnog rada. Prostorno okruženje vrtića često se naziva i „trećim odgojiteljem“ (Berti, Cigala i Sharmahd, 2019; Strong-Wilson i Ellis, 2009), što govori o njegovoj vrijednosnoj dimenziji i potencijalima u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, ne samo u svakodnevnim aktivnostima već i u interakciji s djecom na području umjetnosti (Bond, 2014; Strong-Willson i Ellis, 2009; Tarr, 2001; Wendell, 2014). Ističu se vrijednosne dimenzije i umjetnički potencijali interaktivnog okruženja i prostora uz shvaćanje da umjetnički prostor može biti bilo gdje, poput šume, igrališta na otvorenom, ulice, sobe gdje djeca spavaju ili skućenoga skladišnog prostora, ako odgojitelji odgovorno i pažljivo prate kretanje djece i uporabu materijala (Pacini-Ketchabaw, Kind i Kocher, 2017). Drugim riječima, osim osoba (tko) te programa i sadržaja (što), sve je važnija uloga okruženja (gdje) u kojem se obrazovanje provodi (Berti i sur., 2019). Uloga koju vanjsko prostorno-materijalno okruženje vrtića pruža za igru i učenje djece odgojiteljima ne bi smjela biti „propuštena prilika“ (Maynard i Waters, 2007: 255). Intenzitet i kvaliteta umjetničkih iskustava te umjetničkog razvoja djece ovisna je o vrijednostima kulturnog konteksta, okruženja i uvjeta u njemu (Bresler i Marme Thomson, 2002). Bresler (1998) naglašava da upravo kontekst utječe na sadržaj i način poučavanja, oblikujući tako eksplicitne i implicitne poruke i vrijednosti umjetničkih značenja. Za postizanje iskonske i integrirane kvalitete dječjega umjetničko-stvaralačkog razvoja od velike je važnosti osviještenost, znanje, sposobnosti, odnosno osobne i profesionalne kompetencije odgojitelja. Chung (2022) ističe važnost odgojitelja i dovodi njihovu ulogu u korelaciju s prostorno-materijalnim okruženjem, napominjući kako umjetničko-stvaralački prostor zauzima mjesto „trećeg odgojitelja“ tek kada odgojitelji osiguraju prostor za sebe, za djecu i za materijal. Tek u adekvatnom okružju odgojitelji mogu na kvalitetan način ostvarivati zadovoljavajuću interakciju s djecom, a djeca međusobno surađivati slušajući jedni druge, dijeleći svoje misli, želje i potrebe, djelujući i učeći kolaborativno jedni od drugih.

U predškolskim ustanovama razlikujemo umjetnička područja glazbe, plesa te kazališnu, književnu i vizualno-likovnu umjetnost koji se, u skladu sa suvremenim značajkama kurikula vrtića i integriranim pristupom učenju djece predškolske dobi, u radu isprepliću, nadopunjuju, koreliraju (Bojannon i McDowell, 2010; Estrada i Nixon May, 2019; Mendeš i Dobrota, 2023; NKRPOO, 2014; Petrović-Sočo, 2009; Russell i Zembylas, 2007; Zupančić, Čagran i Mulej, 2015). Glazba i likovna umjetnost, kao

dvije različite umjetničke forme, zajednički dijele mnoge strukturne elemente, principe i procese te omogućuju smislene mogućnosti integracije koje stvaraju prirodne sinergije (Estrada i Nixon May, 2019). Bohannon i McDowell (2010) identificiraju nekoliko zajedničkih elemenata kvalitetnih istraživačkih veza između glazbe i vizualnih umjetnosti, naglašavajući kako obje imaju svoje skupove simbola i tehničkih zahtjeva, ali su povezane zajedničkim elementima poput ritma, konture, boje, harmonije, forme, ravnoteže i teksture. Wendell (2015) smatra da je najupečatljivija sličnost između glazbe i vizualne umjetnosti upravo ta što obje predstavljaju neverbalne jezike pa samim time mogu pružiti idealne mogućnosti za cjelovito učenje i umjetnički razvoj djece predškolske dobi. Još jedan prilog razjašnjavanju i shvaćanju odnosa glazbe i likovnosti analizirao je Macedo (2015) naglašavajući kako se različiti aspekti prostornosti zvuka na području likovne umjetnosti povezuju s pojavom zvučne umjetnosti, dok se u glazbi ona povezuje s pojmom prostorne glazbe. Macedo (2015) u svojem je istraživanju analizirao razne mogućnosti sagledavanja odnosa zvuka i prostora, počevši od zvučne umjetnosti koja se može identificirati kroz zvučne instalacije do akustičnih prostora, percepcije povezane s prostornim svojstvima zvuka (udaljenosti, smjera, kretanja zvuka i dr.) i percepcije zvukova prirodnih fenomena u neposrednoj čovjekovoj okolini. Slične uporišne ideje pronađene su i u istraživanju Baya (2015) koji je proveo studiju slučaja s odgojiteljima u Turskoj s ciljem kreiranja centara aktivnosti u vanjskom prostoru vrtića, koji su se sastojali od glazbenog i likovnog centra na vanjskom prostoru vrtića s instaliranim bubnjevima od limenih posuda, staklenkama s poklopcima i metalnim tavama na kojima se može ritmizirati i proučavati zvuk. Revanis, Kaliampouros i Pantidos (2021) u svojem su istraživanju ispitivali načine na koje se djeca predškolske dobi nose s pojmom zvuka. Analizirali su i kategorizirali mentalne reprezentacije raznovrsnih zvukova koji se šire prostorom. Autorice Kiewra i Veselack (2016) nastojale su istražiti na koji način vanjsko okruženje podržava dječju kreativnost i maštu. Slijedom navedenoga može se zaključiti da neposredno vanjsko materijalno i nematerijalno prostorno okruženje vrtića sačinjavaju i različite auditivne i vizualne forme koje mogu postati idejni alati pri poticanju djece na opažanje, istraživanje i umjetničko interpretiranje. Ovim su se istraživanjem željele istražiti mogućnosti ispreplitanja materijalnoga i nematerijalnoga, umjetničkog prostora, i to u vanjskom i unutarnjem prostornom okruženju vrtića u kojem djeca perceptivno istražuju i kroz umjetnički izraz interpretiraju različite aspekte prostornosti zvuka i zvučnog okruženja. Iako među obrazovnim djelatnicima postoji svijest o tome da prostor utječe na način i kvalitetu učenja, još uvijek vlada određena nesigurnost povezana s načinom kako karakteristike prostornog okruženja uključiti i iskoristiti u učenju i poučavanju. Stoga se u ovom radu predlažu neke aktivnosti povezane s umjetničkim područjem koje, međutim, u sebi integriraju i učenje iz osta-

lih disciplina (prirodoslovlje, materinski jezik, fizika, matematika, ekologija) putem kojih djeca osvještavaju prostor u kojem žive te stječu svrhovita znanja i sposobnosti na integriran i holistički način.

Metodologija

Problem, svrha i cilj istraživanja

Prostorno-materijalno okruženje vrtića vrlo je važan čimbenik u osmišljavanju i realizaciji aktivnosti s djecom i može predstavljati poticaj za razvoj stvaralačkog mišljenja i izražavanja s ciljem optimalnog razvoja djetetove cjelovite osobnosti. Pritom se od odgojitelja očekuje dovoljna razina stručnosti, odnosno sposobnosti odabira kvalitetnih poticaja i strategija učenja, kojima će se iskoristiti i potencijal samog prostora u kojem djeca borave. U provedenom istraživanju istražile su se neke od mogućnosti povezivanja prostorno-materijalnog okruženja s istraživačkim i umjetničkim aktivnostima u okviru institucijskog odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi. Tim povodom osmislile su se integrirane glazbeno-likovne aktivnosti u dječjem vrtiću u Istarskoj županiji.

Svrha istraživanja bila je ispitati mogućnosti ispreplitanja materijalnoga i nematerijalnog, umjetničkog prostora, i to u vanjskom i unutarnjem prostornom okruženju vrtića, u kojem su djeca imala priliku istraživati te kroz umjetničko izražavanje interpretirati raznovrsne zvukovne i vizualne poticaje. U istraživanju su se ispitivali načini na koje djeca mogu osvijestiti koncept zvuka i prostora u neposrednom okruženju vrtića te ih stvaralački interpretirati kroz glazbeno i likovno izražavanje.

Ciljevi istraživanja bili su:

- utvrditi jesu li djeca motivirana za izvođenje integriranih istraživačko-umjetničkih aktivnosti u unutarnjem i u vanjskom prostoru vrtića te širem prostornom okruženju
- provesti integrirane umjetničke aktivnosti s djecom i analizirati njihovu uspješnost u kontekstu iskorištavanja potencijala prostornog okruženja te ostvarenosti postavljenih zadataka
- djeca će steći vizualnu, auditivnu, taktilnu predodžbu o zvuku i zvučnim manifestacijama na vanjskom i unutarnjem prostoru te stečeno iskustvo i doživljaj transponirati u likovni medij.

S obzirom na svrhu i ciljeve istraživanja, postavljeno je sljedeće istraživačko pitanje:

Utječe li svjesno uključivanje potencijala prostorno-materijalnog okruženja vrtića u aktivnosti s djecom na povećanu motivaciju djece u izvođenju integriranih istraživačko-umjetničkih aktivnosti?

Uzorak sudionika

Istraživanje je provedeno u odabranom dječjem vrtiću u Istri zbog njegova izrazito lijepoga i poticajnog vanjskog i unutarnjeg okruženja, koje nudi brojne mogućnosti istraživanja u prostoru. Dječji vrtić djeluje na dvjema lokacijama. Na prvoj, na kojoj je provedeno istraživanje, djeluju dvije odgojno-obrazovne skupine: prva je mješovita vrtićka skupina s dvadesetero djece i dvjema odgojiteljicama (redoviti cjelodnevni desetosatni program rada); druga je mješovita vrtićka skupina s devetero djece i jednom odgojiteljicom (redoviti poludnevni šestosatni program rada). U cjelodnevnom programu bilo je 9 djevojčica i 11 dječaka, a u poludnevnom 7 djevojčica i 2 dječaka. U objema odgojno-obrazovnim skupinama borave djeca u dobi od 3 do 6,5 godina, odnosno do polaska u školu.

Metoda prikupljanja i obrade podataka

Istraživanje se temeljilo na kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi koju karakterizira metoda promatranja, opisa i interpretacije nekog fenomena (Willis, 1978). Istraživanje je strukturirano kao studija slučaja, s ciljem istraživanja na temelju postavljenoga istraživačkog pitanja. S obzirom na specifičnosti kvalitativnog načina istraživanja, uzorak sudionika bio je promišljen i planiran. Za mjerenje motivacije odabrani su sljedeći pokazatelji: ovladavanje motivacijskim ponašanjem (ustrajnost, ponos, uključенost), korištenje strategije (traženje pomoći, želja za povratnom informacijom, interakcija), izražavanje emocija (interes, zadovoljstvo, egzaltacija, pozitivne reakcije) (Berhenke, Miller, Brown, Seifer i Dickstein, 2011). Oblikovana lista s glavnim pokazateljima sadržavala je sažet opis kriterija (u tri stupnja) prema kojima su odgojiteljice procjenjivale razinu njihove manifestacije u djece. S odgojiteljicama je proveden polustrukturirani intervju koji se sastojao od otvorenog tipa pitanja u vezi s njihovim mišljenjem o provedenim aktivnostima i sudjelovanju djece u njima. Prikupljene su izjave snimljene i transkribirane. Podatci dobiveni iz intervjua opisno su prezentirani.

Podatci su se za potrebe ovog istraživanja prikupljali putem promatranja provedenih aktivnosti, vođenja zabilježki, fotografiranja i snimanja aktivnosti, analiziranja zabilježki i snimaka i izvođenja zaključaka na temelju sakupljenog materijala.

Tijek istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom ožujka i travnja 2023. godine. Prije provedbe istraživanja od roditelja djece, stručnog tima i odgojiteljica ustanove zatražio se informirani pristanak za njegovu realizaciju. Roditeljima se prezentirao prijedlog sklopova aktivnosti i dostavile su im se informacije o osnovnim podacima i voditeljima istraživanja. Roditelji su tijekom istraživanja kontinuirano imali uvid u dnevne fotografske zabilješke provedenih aktivnosti.

Na samom početku istraživanja organizirana su tri *online* sastanka: prvi s ravnateljicom vrtića u veljači, a druga dva s odgojiteljicama početkom ožujka i u svibnju 2023. Na sastancima su se sudionice upoznale s idejom, svrhom, ciljevima, načinima provedbe istraživanja te aktivnostima koje bi se provele s djecom. Pritom su djelatnice vrtića ponudile i vlastite ideje i korisne savjete u vezi s realizacijom aktivnosti. Nakon preliminarnih dogovora organizirana su četiri posjeta dječjem vrtiću: prvi inicijalni sastanak s odgojiteljicama, drugi posjet tijekom kojeg su se realizirale neke glazbene aktivnosti s djecom u neposrednom okruženju, treći posjet tijekom kojeg se realiziralo zajedničko postavljanje zvučnih i likovnih instalacija u vanjskom prostoru dvorišta vrtića te završni posjet – refleksivni susret s djelatnicama vrtića i posjet djeci.

Integrirane umjetničke aktivnosti u svakoj su se skupini provodile prema interesu i mogućnostima djece i odgojiteljica tijekom dva mjeseca (travnja i svibnja). U nekim su aktivnostima sudjelovala djeca iz obiju skupina, a u nekima (zbog specifičnosti izvedbe i organizacijskih uvjeta) samo pojedina. Aktivnosti su bile istraživačko-umjetničkog karaktera.

Svaka planirana aktivnost s djecom započinjala je inicijalnim pitanjima. Naime, Krogh i Morehouse (2020) smatraju da su u poticanju djece na integrirano učenje te dobivanju povratne informacije najprikladniji načini poticanje čuđenja i uporaba upitna. Upit je moćan alat kojim se usmjerava prirodna sklonost djeteta na aktivno istraživanje i podržava dječja radoznalost. Inicijalna pitanja odnosila su se na osvješćivanje fenomena zvuka i njegovo povezivanje s prostorom. Svaki od planiranih sklopova aktivnosti započinjao bi razgovorom o zvuku i njegovim karakteristikama i povezanošću s prostorom uz postavljanje pitanja. Neka od pitanja bila su: Što je zvuk? Kako nastaje zvuk? Kako putuje zvuk? Kakvi zvukovi mogu biti? Kako osjećam zvuk? Kakvi su primjereni i neprimjereni zvukovi? Kreće li se zvuk kroz prostor – kako? Može li zvuk imati oblik / boju? Može li zvuk biti mekan, oštar? Ima li zvuk dužinu? Kakve zvukove možemo čuti u pojedinim prostorima (u crkvi, na groblju, na moru...)? Imaju li prostori svoje zvukove? Kakvi su zvukovi koji nas vesele / rastužuju u nekom prostoru? Postoji li prostor ispod zemlje – ima li zvukova u njemu / kakvi su? Možemo li vidjeti zvukove? Možemo li dodirnuti zvukove?

Nakon razgovora s djecom unutar pojedinih sklopova aktivnosti zabilježeni su neki od odgovora djece, prikazani u Tablici 1.

TABLICA 1. Inicijalne individualne i skupne izjave djece o zvuku i asocijacijama koje povezuju s vrstama zvukova u neposrednom okruženju

Pitanja za motivaciju djece i vrste zvukova	Izjave djece i njihove asocijacije uz vrste zvukova
<i>Što je zvuk?</i>	Zvuk je kad ptičica pjeva i kad netko lupa (A. S, 6 g). Kada vuk zavija uuuuu... (I. Č., 4 g, 5 mj). Zvuk je kad je nešto glasno i kad nešto čujemo. Zvuk je kad stupamo po podu (M. F., 6 g). Zvuk čujemo ušima. Neki ljudi se rode bez sluha, a neki ljudi nose aparat za sluh. Postoje jaki zvukovi, postoje tihi zvukovi.
<i>Kako nastaje zvuk?</i>	Zvuk nastaje ako se nešto miče. Ako mašemo rukom ne čuje se, ali puše, malo se čuje. (I. Č, 4 g, 6 mj). Zvuk nastaje ako se nešto miče. Ako mašemo rukom ne čuje se, ali puše, malo se čuje. (I. Č, 4 g, 6mj). Zvuk nastaje kad nešto slučajno padne (MF. B, 4 g, 5 mj).
<i>Tupi zvuk</i>	Lupanje po stolu rukom, lupanje s rukom po staklu, trčanje po sobi bosim nogama
<i>Škripav zvuk</i>	Škripanje stolicom prilikom sjedenja na njoj, kotači prijevoznih sredstava (auti, kamioni)
<i>Glasan zvuk</i>	Zvuk zvona, dječak glasno plače
	Zvuk vode
<i>Tihi zvuk</i>	Šiljenje bojica, gužvanje papira iz role, listanje knjiga, udaranje jastukom po podu ili stolu, kad tresemo deku
<i>Šušlav zvuk</i>	Plastične vrećice baloni napuhani helijem
<i>Ugodan zvuk</i>	Pjesme na radiju, rezanje papira škaricama, zvuk kiše, tihi glas, pjesma
<i>Neugodan zvuk</i>	Škripanje, vikanje

Inicijalne aktivnosti odvijale su se pod temom naziva „Što je zvuk?“. Cilj sklopova aktivnosti unutar ove teme bio je pronaći zvukove u neposrednoj okolini, osjetiti razlike među zvukovima, vizualizirati zvuk, sakupiti prirodne i ostale materijale iz okruženja kojima se može proizvoditi zvuk, eksperimentirati sa zvukovima, dati zvuku boju, taktilnost... Aktivnosti s djecom obuhvatile su istraživanje vrsta i načina širenja zvuka u neposrednom okruženju vrtića te prirodnom okruženju (šetnja po livadama, šumi), s posebnim naglaskom na razumijevanje pojmova ponavljajući zvuk, tijek zvuka i jačina zvuka i njihovo istraživanje u prostoru. Jedna od aktivnosti bila je povezana s ispitivanjem zvukova drveća uz poticajna pitanja (Možemo li čuti zvukove koji se

nalaze unutar prostora drveća? Možemo li vidjeti zvukove koji se nalaze u prostorima drveća? Kako ti zvukovi izgledaju? Tko ih stvara? Kakve zvukove stvara drvo? Kakve zvukove stvara krošnja? Kakve zvukove stvara debl?). Djeca su osluškivala zvukove pomoću pomagala poput papirnatih čaša i stetoskopa te komentirala doživljeno. U vanjski prostor (dvorište) vrtića postavljeni su objekti od različitog materijala, na kojima su kapi kiše padajući na njihovu površinu proizvodile različite vrste zvukova (tiše, glasnije, tupe, meke, ugodne, neugodne) te ponavljajuće zvukove u bržem ili sporijem ritmu. U unutarnjem prostoru vrtića djeca su istraživala tijekom zvuka, njegovo širenje kroz prostor odnosno domet ovisno o jačini i udaljenosti. U tu svrhu odgojiteljica je stala u sredinu prostorije, a djeca su se nalazila na različitim udaljenostima od nje. Proizvodila je raznovrsne zvukove različite jačine, a djeca su odgovarala čuju li ili ne čuju zvuk. Tihe zvukove čuli su samo oni koji su bili blizu odgojiteljice, a glasnije i oni udaljeniji. Na taj način djeca su sama zaključila da zvuk putuje kroz prostor i da njegova duljina ovisi o njegovoj jačini. U drugoj aktivnosti izrađen je „telefon“ pomoću meke plastične cijevi, a djeca su istraživala vrstu i kvalitetu zvuka koji se širi ovim putem u odnosu na zvuk koji se širi u većem prostoru. Pitanjima otvorenog tipa odgojiteljice su poticale djecu da tijekom aktivnosti izražavaju svoje dojmove, razmišljanja i zaključke i postavljaju nova pitanja. Uz pomoć odgojiteljica djeca su osmislila i izradila „zvukomjer“, koji im je služio za određivanje jačine određenih vrsta zvukova koje mogu čuti u svojem okruženju (Slika 1, Slika 2, Slika 3). Navedene aktivnosti bile su skupne i u njima su sudjelovala djeca koja su pokazala interes za sudjelovanje (uglavnom su to bila djeca starijeg uzrasta, dok su mlađa djeca rado sudjelovala u aktivnostima koje su u većoj mjeri uključivale pokret).

SLIKA 1. *Slušanje putanje zvuka „telefonom“*

SLIKA 2. *Slušanje jačine zvuka kiše*

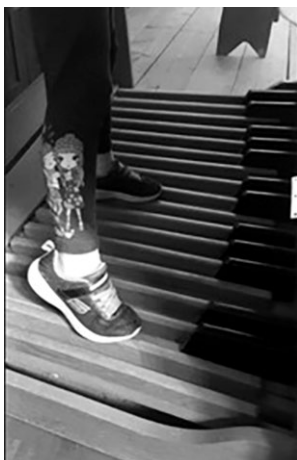
SLIKA 3. *Određivanje jačine zvuka na zvukomjeru*

Sljedeći sklop aktivnosti obuhvaćao je dvije teme: „Kako nastaje zvuk na orguljama?“ i „Što je akustičan prostor?“. Tim povodom djeca su s odgojiteljicama posjetila obližnju crkvu. Cilj aktivnosti unutar prve teme bio je istražiti na koji se način stvara zvuk pomoću orgulja. Voditeljica istraživanja na jednostavan je način objasnila djeci složen sustav usisavanja zraka, njegova prolaska kroz cijevi orgulja te veze s tipkama za ruke i polugama za noge kako bi nastala glazba. Djeca su na taj način osvještavala povezanost fizikalnih zakona sa zvukom i estetikom glazbe, te ulogu prostora/zraka u mijehu i cijevima orgulja zahvaljujući kojima nastaje njihov specifičan, snažan zvuk. Voditeljica istraživanja izvela je na orguljama skladbu „Ave Marija“ F. Schuberta, što je na djecu ostavilo snažan dojam. Većina djece bila je impresionirana snagom zvuka koji proizvode orgulje. Djeca su imala prilike i isprobati svirati na instrumentu, što je među njima izazvalo veliki ushit. Cilj aktivnosti koje su se izvodile pod nazivom „Što je akustični prostor?“ bio je ostvarivanje individualnih vokalnih improvizacija u akustičnom prostoru crkve. Djeca su na taj način ujedno razvijala svijest o vlastitom glasu kao „zvukovnom alatu“, pomoću kojeg mogu proizvesti raznovrsne zvukove i glazbu. U aktivnosti nisu sudjelovala sva djeca koja su došla u crkvu, već su sudjelovale uglavnom starije djevojčice koje su za ovu vrstu aktivnosti iskazale interes. Djeci se najprije skrenula pozornost na različitu kvalitetu zvuka koji dolazi iz istog izvora, ovisno o tome u kojem se prostoru stvara. Voditeljica istraživanja demonstrirala je kako glas zvuči u crkvenome, akustičnom prostoru, a kako izvan njega, a djeca su opisivala razliku u zvuku. Nakon toga pokušala su sama proizvesti raznovrsne zvukove u prostoru crkve. Iako je u početku primijećena mala nelagoda kod djece, najvjerojatnije zbog novih okolnosti u kojima su se našla, uskoro su počela eksperimentirati svojim glasom. Djeca su stvarala zvukove na različitim mjestima u crkvi te na taj način doživjela i različitu kvalitetu zvuka, ovisno o karakteristikama prostora u kojem se nalaze (negdje je akustika bila jača, negdje slabija, kao i jačina te mekoća/oštrina zvuka). Sve izvedbe djece zabilježene su audio- i videozapisima. Kod nekih djevojčica primijećena je trema i nezadovoljstvo snimljenim uradcima te su tražile ponavljanje snimanja. No, nakon prvotnog oklijevanja, djeca su se uskoro oslobodila u svojoj ekspresiji te su tražila ponavljanje izvedbi, njihovo snimanje i preslušavanje snimaka. Vježba je rezultirala velikom zainteresiranošću za vlastito eksperimentiranje zvukom/glasom, te spontanom dogovorom oko zajedničkih zvučnih izvedbi na različitim lokacijama u crkvi. Djeca su se samoinicijativno raspodijelila u manje grupe te su na kraju izvela „Mijau koncert“ i „Vau koncert“. Na taj se način zatvorio krug koji je obuhvatio teorijsko objašnjavanje, istraživanje zvuka te stjecanje novih praktičnih iskustava (Slika 4, Slika 5, Slika 6).

Sljedeći sklop aktivnosti koji je uslijedio u unutarnjem prostoru vrtića bio je povezan s temom: „Možemo li vidjeti zvukove?“. Eksperiment se provodio s ciljem

SLIKA 4. Istraživanje
zvukova – orgulje

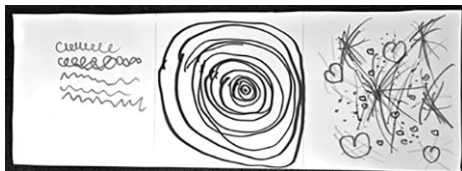
SLIKA 5. Istraživanje
zvukova – orgulje

SLIKA 6. Istraživanje
akustike crkve – vokalne
improvizacije

promatranja i istraživanja ponašanja rastresitih materijala na vibrirajućoj podlozi. U tu svrhu improviziran je „uređaj“ koji se sastojao od metalnog lonca u koji je stavljen zvučnik. Lonac je pokriven tvrdom aluminijskom folijom, na koju se stavlja različiti rastresiti materijal poput lanenih i suncokretovih sjemenki, riže, plastičnih kuglica. Eksperiment je izveden pomoću mobilne aplikacije Frequency Generator. Pri različitim frekvencijama (258, 143...) rastresiti se materijal na aluminijskoj podlozi različito ponašao i stvarao različite oblike. Nakon toga eksperiment je izveden uz sljedeće glazbene primjere: tema iz Beethovenove *Simfonije broj 5*, M. Gaye *I Heard It Through The Grapevine* te glazbene primjere u izvođenju udaraljkaških sastava. Djeca su samostalno istraživala i komentirala učinak određenih frekvencija na različite materijale te povezivala učinak različitih frekvencija zvuka i s okolinom te vlastitim tijelom. Nakon ovog istraživanja u kojem je zvuk na posredan način postao vidljiv, uslijedila je umjetnička aktivnost. Njezin je cilj bio vizualizirati i prikazati širenje zvuka kroz prostor pomoću linija. Djeca su na tamnoj podlozi papira bijelom kredom crtala svoje viđenje zvuka odnosno njegove jačine, debljine, duljine i ugođe, birajući različite linije u svojem izražavanju. Na taj se način kod djece potaknuo razvoj asocijativnog mišljenja te mogućnosti transponiranja doživljaja iz jednog medija u drugi.

Idući se dan s istim ciljem provela aktivnost tijekom koje su djeca u likovnom mediju prikazivala načine širenja triju vrsta zvukova u prostoru. Prije same aktivnosti svi njezini sudionici poslušali su određene zvukove, komentirali njihove karakteristike te razgovarali o mogućim načinima prikaza zvuka na likovni način. Nakon toga djeca su odabrala tri zvuka koje žele prikazati linijama na papiru uz uporabu flomastera u boji (zvuk kiše / neugodan zvuk / zvuk vatrometa – Slika 7, Slika 8).

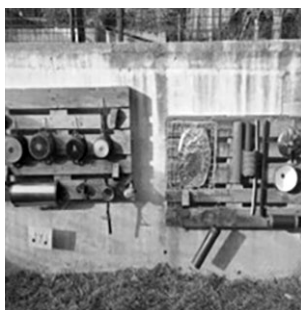
SLIKA 7. Vizualni prikaz vrsta odslušanih zvukova

SLIKA 8. Vizualni prikaz vrsta odslušanih zvukova

U aktivnostima su sudjelovala djeca prema vlastitoj želji, samostalno birajući doba dana za rad kao i trajanje aktivnosti.

Kako bi djeca imala prilike češće izlaziti u vanjski prostor vrtića te eksperimentirati sa zvukovima tijekom kontinuiranoga dužeg razdoblja, osmišljen je sljedeći sklop aktivnosti pod nazivom „Stvaranje zvučno-vizualnih instalacija“. Na vanjskom prostoru dvorišta vrtića osmišljen je „glazbeni centar“ – multisenzorno mjesto koje se sastoji od nekoliko „punktova“, a služi za stvaranje zvukova/glazbe, kao i ostalih senzornih doživljaja. Prvi „punkt“ izrađen je od recikliranog materijala – dviju starih paleta pričvršćenih na jedan od zidova dvorišta te prikupljenih predmeta pričvršćenih na palete (stari lonci, tave, plastične cijevi itd.), čija je zajednička karakteristika da proizvode zvuk, ako se intervenira palicama i drugim elementima (Slika 9). Pritom se vodilo računa o tome da su predmeti dovoljno sigurni za dječje manipuliranje njima. Drugi element izrađen je od drvenog elementa za namatanje plastičnih kabela, na koji su neki objekti trajno pričvršćeni, a neki se mogu po potrebi skidati i dodavati (Slika 10). I ovaj objekt namijenjen je istraživanju u prostoru ne samo zvučnih i vizualnih već i ostalih senzornih pojava. Treći element izrađen je u kutu dvorišta i namijenjen je dužem boravku djece. Sastoji se od podnožja načinjenog od starih paleta na kojem djeca mogu sjediti i ležati; iznad njih postavljeni su konopi na koje su dodane plastične cijevi različitih širina, dužina i boja (Slika 11). Time je u prostor unesen i vizualno-likovni poticaj koji može služiti za daljnje razvijanje asocijativnog i kreativnog mišljenja djece u realiziranju integriranih aktivnosti.

SLIKA 9. Punkt 1.

SLIKA 10. Punkt 2.

SLIKA 11. Punkt 3.

Rezultati i rasprava

Prostorno-materijalno okruženje vrtića smatra se temeljem kvalitete odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću zbog utjecaja na cjelokupni razvoj djeteta tijekom njegove interakcije s okolinom za učenje (Budisavljević, 2015). Istraživanja upućuju na važnost ne samo unutarnjeg već i vanjskog prostora u neposrednom okruženju djeteta za obogaćivanje njegovih spoznajno-doživljajnih iskustava (Došen-Dobud, 1995; Moser i Martinsen, 2010). Kao unutarnji, i vanjski prostor vrtića predstavlja cjelovito okruženje za učenje, koje je, ako je osmišljeno na kvalitetan i stručan način, prikladno za zadovoljenje svih dječjih potreba – kognitivnih, jezičnih emocionalnih, socijalnih i fizičkih (Bilton, 2010), te su se i u primjeru opisanog istraživanja te u kontekstu provedenih aktivnosti na optimalan način nastojali iskoristiti potencijali čitavoga prostorno-materijalnog okruženja vrtića.

Kod djece se sa svakom novom aktivnosti primjećivala povećana motivacija za sudjelovanje u provedenim aktivnostima, ali i u vrtićkim aktivnostima općenito. Ona se, između ostaloga, očitovala u pojačanoj međusobnoj interakciji te interakciji s odgojiteljicama. Iako ne odmah u početku i u svakoj aktivnosti, većina djece s vremenom je pokazala veći interes za interakciju tijekom njihova izvođenja, odgovarajući na postavljena pitanja i nudeći vlastita razmišljanja i ideje. Kroz razgovor s odgojiteljicama o doživljenome, djeca su opisivala vlastite doživljaje, razmišljanja, ideje i osvještavala nove spoznaje o zvuku kao prirodnom i fizikalnom fenomenu, ali i o njegovoj estetskoj funkciji, povezujući karakteristike zvuka s vizualnim/likovnim elementima, prikazujući auditivni/glazbeni doživljaj u likovnom mediju. Na taj su način proširila i integrirala svoja znanja iz područja prirodoslovlja, matematike, fizike, ekologije, glazbe, likovne kulture.

Napredak u motivaciji djece očitovao se i u povećanoj želji za sudjelovanjem u aktivnostima, traženju povratne informacije o vlastitom radu, međusobnoj suradnji, pojačanoj interakciji s drugim sudionicima te općem zadovoljstvu zbog novostečenih iskustava što se, primjerice, može zaključiti iz komentara odgojiteljice K. V. o reakciji djece na glazbeni centar u dvorištu vrtića: „Prva reakcija nakon izlaska djece na dvorište bilo je oduševljenje viđenim. Sva su djeca krenula u istraživanje novih objekata, istraživala su zvukove i obilazila sve postaje na dvorištu. Nakon nekog vremena uočila sam onu djecu koja imaju jače izražen glazbeni potencijal, jer su se više vremena zadržavala uz ‘glazbeni zid’ (paletu s montiranim predmetima na kojima se može proizvoditi zvuk, op. a.) i kreirala različite zvukove i ritmove. Primjerice, M. B. je jako dobro improvizirao ritmovima i primijetilo se da je vrlo udubljen u svoju igru.“ Djeca su, u odnosu na uobičajene aktivnosti u vrtiću, pokazivala više hrabrosti, sigurnosti i samopouzdanja u ekspresiji vlastitih misli i osjećaja. Nakon izvođenja po-

jedinih aktivnosti rado su sudjelovala u razgovoru o stečenim iskustvima te su pritom iznosila i vlastite ideje i razmišljanja. Ovo je važan segment, jer spoznaja, osobito u ranoj dobi djeteta, nije rezultat samo kognitivnih procesa, već i doživljenih emocija. U stvaranju glazbenog centra sudjelovale su voditeljice istraživanja, djelatnice vrtića, djeca i njihovi roditelji i susjedi, što je dodatno pridonijelo stvaranju pozitivne socio-emocionalne atmosfere i motivaciji u stvaranju novog sadržaja u vanjskom prostoru vrtića. Na taj se način ostvarila i suradnja vrtića s lokalnom zajednicom. Prostor vrtića oplemenjen je novim sadržajima koji potiču uključivanje djece u istraživanje, kreiranje i međusobnu suradnju. U dobro osmišljenom prostoru djeca trebaju imati mogućnost doživjeti i upotrebljavati raznovrsne materijale te kroz samoinicirane aktivnosti kontrolirati, mijenjati i modificirati vlastito okruženje (Bilton, 2010). Samo bivanje u prostoru koje nudi kvalitetne i stimulativne poticaje u djetetu će izazvati određeni emocionalni podražaj kao temelj za razvijanje osjećaja sigurnosti, pripadnosti, zadovoljstva te estetskog senzibiliteta. U tom smislu potrebno je istaknuti ulogu odgojitelja, čiji je stručan pristup aktivnostima s djecom ključan čimbenik kvalitete odgojno-obrazovnog procesa. U slučaju ove studije, on se odnosio na biranje odgovarajućih metoda za motiviranje djece u promatranju, doživljavanju i razumijevanju pojava oko sebe, u pomaganju pri usmjeravanju pozornosti te u poticanju na samostalno stvaralačko izražavanje. Pritom važnu ulogu ima interakcija s djecom, koja se treba temeljiti na postavljanju otvorenih pitanja, poticanju znatiželje i generiranju ideja, kao temelja za razvoj asocijativnog, odnosno kreativnog mišljenja.

Iz svega navedenog može se zaključiti da je odgovor na postavljeno istraživačko pitanje *Utječe li svjesno uključivanje potencijala prostorno-materijalnog okruženja vrtića u aktivnosti s djecom na povećanu motivaciju djece u izvođenju integriranih istraživačko-umjetničkih aktivnosti?* pozitivan. Za pozitivne rezultate istraživanja zaslužne su i odgojiteljice koje su tijekom interakcije s djecom vodile računa o svakom planiranom koraku te su postavljanjem pitanja i ohrabrivanjem djece na verbalizaciju svojih misli i doživljaja poticale njihovu motivaciju i sudjelovanje u aktivnostima. U komunikaciji s djecom odgojiteljice su posvećivale pažnju svakom djetetu koje se željelo uključiti te ga poticale na pronalaženje vlastitih načina sudjelovanja u umjetničkim i ostalim aktivnostima, čime su neposredno utjecale na razvoj dječjeg samopouzdanja. Odgojiteljice su također poticale međusobnu suradnju i prijateljsko ozračje među djecom tijekom aktivnosti koje su se odvijale u manjim grupama. Važnost mogućnosti dijeljenja vlastitog iskustva djeteta s odgojiteljem koji to iskustvo podržava, ali i s drugom djecom u neposrednom okruženju potvrdila su istraživanja brojnih autora (Anderson, 2000; Hollingsworth i Winter, 2013). Aktivnosti su se prezentirale kroz igru kao najprihvatljiviji oblik učenja za dijete rane i predškolske dobi (Holden, 2023) uz posredno praćenje odgojitelja u ulozi koordinatora i facilitatora, ali i kroz

problemski postavljene aktivnosti u kojima su djeca dolazila do novih spoznaja vlastitim istraživanjem. Kako bi dijete od najranije dobi moglo stjecati autentična iskustva kroz vlastitu aktivnost i spontanu igru, u vrtićima bi što češće trebalo provoditi aktivnosti kroz koje djeca dublje proučavaju neku temu ili problem, s naglaskom na samostalno rješavanje problema i samoregulaciju učenja djeteta, razvijanje učenja, ali i sposobnost praktične primjene znanja, na svrhovitost aktivnosti, a manje na njezin ishod (Slunjski, 2001).

Zaključak

Osiguravanje poticajnoga prostorno-materijalnog okruženja u vrtiću uz stručnu podršku odgojitelja jedan je od ključnih čimbenika kojima se osigurava djetetov cjeloviti razvoj. U svojoj neposrednoj okolini dijete stječe raznovrsna znanja i sposobnosti odnosno životno-praktična iskustva potrebna za daljnji razvoj; ako se aktivnosti s djecom planiraju na način da se pritom iskoriste prednosti i mogućnosti adekvatnoga i poticajnog prostorno-materijalnog okruženja, na taj način doprinijet će se razvijanju dječje znatiželje i samoinicijativnog istraživanja, stjecanju samopouzdanja, suradnji s drugima u okolini, stvaranju autentičnih iskustava i boljem upoznavanju sredine u kojoj se živi. Povod ovom istraživanju bilo je pronalaženje načina na koje se prostorno-materijalno okruženje vrtića može iskoristiti u stjecanju znanja i sposobnosti kroz integracijske aktivnosti temeljene na umjetnosti, ali koje na holistički način uključuju i ostala područja života. Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću u Pićnu (Istra), a temeljilo se na kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi. Rezultati istraživanja pokazali su da uz dobro osmišljene aktivnosti i stručnost odgojitelja prostorno-materijalno okruženje može postati poligon za stjecanje raznovrsnog iskustva koje kroz neposredne aktivnosti i istraživanje utječe na razvoj konvergentnog i divergentnog mišljenja te se trajno ugrađuje u djetetovo iskustvo kao novostečena znanja i sposobnosti. Analizom prikupljenih podataka kod djece su uočene određene kvalitativne promjene. One su se očitovale u većoj motivaciji djece za sudjelovanje u planiranim aktivnostima, njihovu većem samopouzdanju u izražavanju vlastitih misli i ideja, u stvaralačkom izražavanju te u pozitivnim promjenama na socioemocionalnom planu. Iako ovo istraživanje omogućuje dublji uvid u odgojno-obrazovnu praksu i prostorno-materijalno okruženje vrtića za integrirane umjetničke aktivnosti, njegovo je ograničenje provođenje na malom uzorku sudionika. Dulje razdoblje istraživanja omogućilo bi dublji uvid u rezultate i moguće implikacije istraživanja. Međutim, rezultati ovog istraživanja svakako mogu poslužiti odgojiteljima kao poticaj za osmišljeno planiranje integriranih aktivnosti kojima će se na zanimljiv i kreativan način utjecati na optimalan, cjelovit razvoj djece.

LITERATURA

- ANDERSON, A. (2000). Making art with children – much more than ‘doing it properly’: a response to Felicity McArdle. *Contemporary Issues in Early Childhood*, Vol. 1, No. 3, 329–32.
- BAY, D. N. (2016). Outdoors in Preschool Teaching: A Model Implementation in Turkey. *Journal of Studies in Education*, 6 (1), 56–73.
- BERTI, S., CIGALA, A. i SHARMAHD, N. (2019). Early Childhood Education and Care Physical Environment and Child Development: State of the art and Reflections on Future Orientations and Methodologies. *Educational Psychology Review*, 31, 991–1021. <https://doi.org/10.1007/s10648-019-09486-0>
- BILTON, H. (2010). *Outdoor learning in the early years: Management and innovation*. London i New York: Routledge.
- BOHANNON, R. L. i McDOWELL, C. (2010). Art, Music, and Movement Connections for Elementary Education Teacher Candidates. *General Music Today*, 24 (1), 27–31. <https://doi.org/10.1177/1048371310361675>
- BOND, V. L. (2015). Sound to Share: The State of Music Education in Three Reggio Emilia-Inspired North American preschools. *Journal of Research in Music Education*, 62 (4), 462–484.
- BRESLER, L. (1998). “Child Art,” “Fine Art,” and “Art for Children”: The Shaping of School Practice and Implications for Change, *Arts Education Policy Review*, 100 (1), 3–10. <http://dx.doi.org/10.1080/10632919809599444>
- BRESLER, L. i MARMÉ THOMPSON, C. (ur.). (2002). *The Arts in Children’s Lives: Context, Culture, and Curriculum*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers.
- BUDISAVLJEVIĆ, T. (2015). Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 21 (79), 26–28.
- CHUNG, K. D. M. (2022). Flourishing Together Like a Troupe of Dancers in the Early Childhood Art Space. *Journal of Childhood Studies*, 47 (2), 1–19.
- DOŠEN-DOBUD, A. (1995). Jedno stoljeće od prvog predškolskog priručnika u Hrvatskoj. *Dijete, vrtić, obitelj*, 1 (02), 4–6.
- DOBESTRADA, T. C. i NIXON MAY, B. (2019). Building Bridges With Bach: Syntegration of Music and Visual Art. *General Music Today*, 32 (3), 37–42. <https://doi.org/10.1177/1048371319834084>
- GARVIS, S. (2012). Exploring current arts practice in kindergartens and preparatory classrooms. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37 (4), 86–93.
- HOLDEN, L. (2023). Promoting and Documenting the Importance of Play in a Kin-

- dergarten Classroom. U: K. Crawford-Garrett i D. R. Carbajal (ur.), *Promising Pedagogies for Teacher Inquiry and Practice: Teaching Out Loud* (str. 49–65). New York: Teachers College Press.
- HOLLINGSWORTH, H. L. i WINTER, M. K. (2013). Teacher beliefs and practices relating to development in preschool: Importance placed on social–emotional behaviours and skills. *Early Child Development and Care*, 183 (12), 1758–1781.
- KROGH, S. L. i MOREHOUSE, S. (2020). *The Early Childhood Curriculum- Inquiry Learning Through Integration*. New York, London: Taylor& Francis e-library, Routledge.
- MACEDO, F. (2015). Investigating Sound n Space: Five meanings of space in music and sound art. *Organised Sound*, 20 (2), 241–248.
- MAYNARD, T. i WATERS, J. (2007). Learning in the outdoor environment: a missed opportunity? *Early Years*, 27 (3), 255–265. <https://doi.org/10.1080/09575140701594400>
- MENDEŠ, B. i DOBROTA, S. (2023). Music in the Curriculum of Early Childhood and Preschool Education/Glazba u kurikulu ranoga i predškolskoga odgoja. *Croatian Journal of Education*, 25 (2), 639–671. <https://doi.org/10.15516/cje.v25i2.4738>
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2015). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, Narodne novine 5/15. Preuzeto s: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf> (1. 8. 2022.).
- MOSER, T. i MARTINSEN, M. T. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European early childhood education research journal*, 18 (4), 457–471.
- PACINI-KETCHABAW, W., KIND, S. i KOCHER, L. L. M. (2017). *Encounters With Materials in Early Childhood Education*. New York: Routledge.
- PETROVIĆ-SOČO, B. (2009). Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma odgoja. *Pedagojska istraživanja*, 6 (1-2), 123–138.
- RAVANIS, K., KALIAMPOS, G. i PANTIDOS, P. (2021). Preschool Children Science Mental Representations: The Sound in Space. *Education Sciences*, 11 (5), 242–258. <https://doi.org/10.3390/educsci11050242>
- RUSSELL, J. i ZEMBYLAS, M. (2007). Arts integration in the curriculum: a review of research and implications for teaching and learning. U: L. Bresler (ur.) *International Handbook of Research in Arts Education*, 287–302. Springer.
- SLUNJSKI, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum - rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.
- STRONG-WILSON, T. i ELLIS, J. (2009). Children and Place: Reggio Emilia's

- Environment As Third Teacher, *Theory Into Practice*, 46 (1), 40–47. <https://doi.org/10.1080/00405840709336547>
- SUSI, F. D. (1986). Physical space and the teaching of art. *Art education*, 39 (2), 6–9.
- TARR, P. (2001). Aesthetic Codes in Early Childhood Classrooms: What Art Educators Can Learn from Reggio Emilia, *Art Education*, 54 (3), 33–39. <https://doi.org/10.2307/3193922>
- WENDELL, H. (2014). A Reggio-Inspired Music Atelier: Opening the Door Between Visual Arts and Music. *Early Childhood Education Journal*, 42 (4), 287–294. <https://doi.org/10.1007/s10643-013-0610-9>
- WILLIS, G. (1978). Qualitative evaluation as the aesthetic, personal, and political dimensions of curriculum criticism. U: Willis, G. (ur). *Qualitative evaluation: Concepts and cases in curriculum criticism* (2-18). Berkeley, CA: McCutchan.
- ZUPANČIĆ, T., ČAGRAN, B. i MULEJ, M. (2015). Preschool Teaching Staff's Opinions on the Importance of Preschool Curricular Fields of Activities, Art Genres and Visual Arts Fields, *CEPS Journal* 5 (4), 9–29. DOI: 10.25656/01:11626

SPATIAL AND MATERIAL ENVIRONMENT AS AN INCENTIVE FOR INTEGRATED ARTISTIC CREATIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract

Space is the fundamental structure of all dimensions of our lives, the field in which all our activities take place and which contextualizes them. The spatial environment of the kindergarten is often referred to as the “third educator”, which points to its value dimension and the potential it has in the daily interaction with children. The external material and immaterial spatial environment of the kindergarten consists of various auditory and visual forms that can become conceptual tools when children are encouraged to observe, explore, and interpret artistically. This paper explores the possibilities of interweaving tangible and intangible artistic space in the external and internal spatial environment of the kindergarten, where children perceive different aspects of the spatiality of sound and the sound environment and interpret them through artistic expression. Macedo (2015) emphasizes how different aspects of the spatiality of sound in the visual arts are related to the appearance of sound art, while in music, they are related to the concept of spatial music. The study conducted investigated how children become aware of the concept of sound spaces in their immediate kindergarten environment and how they can creatively interpret them through artistic and musical expression. The research was conducted by using a case study on the preschool children in the kindergarten “Lišnjak” in Pićan. The research results showed that the methods used in the work with children had a positive impact on their perception and understanding of the concept of space, the connection of sound spaces with their own immediate environment, the possibility of transforming music and sound into an artistic experience, as well as on their motivation, creative thinking, and artistic expression. The results described in this study can help educators to develop similar working models with the aim of integrating artistic activities into other areas of education.

KEYWORDS: *children's artistic creativity, integrated preschool curriculum, space, case study, sound space*